

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra výtvarné výchovy

Bakalářská práce

Kateřina Macourková

„Do Předmostí za mamuty“

Výukový projekt pro předškolní vzdělávání

Olomouc 2021

Vedoucí práce: Mgr. Monika Dokoupilová

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Do předmostí za mamuty“ – Projekt pro předškolní vzdělávání vypracovala samostatně a s použitím uvedené literatury a pramenů.

V Olomouci dne

podpis autorky práce

Poděkování

Nejprve bych chtěla poděkovat paní Mgr. Monice Dokoupilové za cenné rady a připomínky.

Dále bych ráda poděkovala dětem a pedagogům z Mateřské školy Čekyně, kteří mi pomohli celý projekt realizovat.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá tematikou pravěku a předškolního vzdělávání. Cílem je vytvoření výukového projektu a jeho realizace v mateřské škole. Záměrem toho projektu je děti hravou formou seznámit s životem pravěkých lidí a stručnou historií pravěku.

Teoretická část práce se věnuje základním východiskům vzdělávání předškolního dítěte, Rámcově vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, vývojem dítěte předškolního věku, keramice a stručnou historií Předmostí v období pravěku a také způsobem života pravěkého člověka.

V praktické části jsem vytvořila a realizovala výukový projekt, při kterém byly využívány praktické a výtvarné činnosti. Ty mají rozvíjet představivost a kreativitu dětí.

Klíčová slova:

Výukový projekt, předškolní vzdělávání, mateřská škola, pravěk, keramika

Annotation

This thesis deals with prehistoric history and preschool education. Target of this thesis is creation of educational project and it's realization in kindergarten. Intention of this project is to acquaint preschool children with life of prehistoric people and prehistoric history in playful way.

In theoretical part is described Framed Education Programme for Preschool Education, development of a preschool child, pottery and ceramics and brief history of Předmostí in prehistoric history and way of life in prehistoric.

In practical part is described making and realization of an educational project in which practical and creative activities.

Keywords:

Educational project, preschool education, kindergarten, prehistoric, pottery, ceramics

Obsah

Úvod.....	6
Teoretická část	7
1. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.....	7
1.1. Hlavní principy Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání ..	7
1.2. Úkoly předškolního vzdělávání.....	8
1.3. Cíle předškolního vzdělávání	8
1.4. Vzdělávací obsah RVP PV.....	11
1.4.1. Projektové vzdělávání a organizační formy	13
2. Dítě předškolního věku.....	16
2.1. Vývoj dítěte předškolního věku	16
2.2. Kresba	18
2.3. Haptika	19
3. Keramika	20
3.1. Materiál a pomůcky.....	20
3.2. Technika výroby.....	21
4. Předmostí u Přerova	22
4.1. Doba lovců mamutů	22
4.2. Historie archeologických výzkumů v Předmostí	24
4.3. Předmostí dnes	26
Praktická část	28
5. Realizace výukového projektu	28
5.1 Místo realizace projektu	28
Pondělí – den 1.....	29
Úterý - den 2.....	32
Středa - den 3.	35
Čtvrtek – den 4.....	37
Pátek – den 5.....	39
Závěr	41
Seznam odborné literatury	42
Internetové zdroje	44
Ostatní zdroje.....	45
Seznam příloh	46
Přílohy.....	6
Příloha A – Píseň Běží mamut.....	6

Příloha B – Pravěká první písmena	7
.....	7
Příloha C – Pravěké domino.....	8
Příloha D – Pravěký dobble.....	9

Úvod

Při praxi v mateřské škole jsem se stále častěji setkávala s tím, že děti nemají ani minimální přehled o historii či o životě v minulosti. S rozvojem povědomí o tomto tématu by se mělo začít již v předškolním věku, kdy si děti mohou vytvořit alespoň základní představu o historii. Mateřská škola Čekyně, kde jsem vykonávala praxi a momentálně také již pracuji jako pedagog, spadá pod Základní školu Jana Amose Komenského v Přerově (později ZŠ JAK Přerov), která se nachází v lokalitě Předmostí, což je jedno z nejznámějších archeologických nalezišť doby lovců mamutů. ZŠ se již od minulého století snaží seznámit děti s životem v době pravěku, a proto vytvořila v prostorách školy Malé školní muzeum. Zde provádí vybraní žáci druhého stupně základní školy studenty z jiných škol a hravou formou je seznamují s historií. Tuto školu jsem sama navštívila a také byla průvodkyní ve školním muzeu, což mi přineslo nejen skvělé zážitky, ale také spoustu zkušeností, který jsem uplatnila v pozdějším životě.

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. První kapitola teoretické části se věnuje Rámcovému vzdělávacímu programu pro předškolní vzdělávání a obecně předškolnímu vzdělávání. Druhá kapitola se zaměřuje na vývoj dítěte předškolního věku. V třetí kapitole se věnuji nejdůležitější výtvarné části, a to keramice. Poslední kapitola teoretické části se stručně věnuje historii Předmostí a archeologických vykopávek v této lokalitě. V praktické části seznamuji s přípravou a realizací výukového projektu pro předškolní vzdělávání.

Cílem praktické části bakalářské práce bylo vytvoření projektu pro předškolní vzdělávání zaměřeného na pravěk a jeho následná realizace v mateřské škole. Během projektu byly realizovány praktické a výtvarné činnosti, které mají v dětech rozvíjet jejich představivost a více je vtáhnout do tématu.

Smyslem a úkolem celého projektu je přiblížit dětem období pravěku, prohloubit jejich znalosti a především navodit v nich zájem nejen o pravěk, ale celkově o historii. Byla bych ráda, kdyby děti po realizaci projektu samy projevovaly zájem o poznávání historie.

Teoretická část

1. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program je svou podstatou kurikulární dokument a jeho úkolem je vymezit hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku. Svou podstatou se jedná o závazný dokument pro předškolní vzdělávání v mateřských školách a to jak těch zřízených dle § 16 odst. 9 školského zákona, tak v lesních mateřských školách a přípravných třídách základních škol. Rámcový vzdělávací program vznikl v roce 2004 a účinný je od 1. 1. 2005 společně se školským zákonem č. 561/2004 Sb. (RVP PV, 2018, str. 4-5)

Z pohledu věku dítěte je RVP PV koncipován pro děti od 2 do zpravidla 6 let. (RVP PV, 2018, str. 6) Horní věková hranice tak není striktně omezena a váže se tak na potřebu vzdělání dítěte v mateřských školách. Počítá tak i s odkladem povinné školní docházky.

RVP PV vytváří základ pro tvorbu školních vzdělávacích programů (ŠVP), podle nichž se realizuje vzdělávání na jednotlivých vzdělávacích institucích. Od 1. 9. 2007 jsou všechny státní mateřské školy povinny vytvářet své vzdělávací programy právě na základě RVP PV.

RVP PV svou povahou určuje společný rámec shodný pro celé předškolní vzdělávání a na jeho základě dále umožňuje jak škole, tak například pedagogickému sboru či učitelům samotným, aby při splnění všech společných pravidel z RVP PV vycházejících, vytvářeli či prohlubovali vlastní školní vzdělávací program. (Šmelová 2018, str. 73)

1.1. Hlavní principy Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání

RVP PV je vytvořen tak, aby mohly být dodržovány odborné požadavky současné kurikulární reformy. Mezi hlavní principy RVP PV patří:

- akceptování přirozených vývojových specifíků dětí předškolního věku a jejich promítání do obsahu, forem a metod jejich vzdělávání
- umožňování rozvoje a vzdělávání každého jednotlivého dítěte v rozsahu jeho individuálních možností a potřeb

- zaměřování se na vytváření základů klíčových kompetencí dosažitelných v etapě předškolního vzdělávání
- definování kvality předškolního vzdělávání z hlediska cílů vzdělávání, podmínek, obsahu i výsledků, které má přinášet
- zajišťování srovnatelné pedagogické účinnosti vzdělávacích programů vytvářených a poskytovaných jednotlivými mateřskými školami
- vytváření prostoru pro rozvoj různých programů a koncepcí i pro individuální profilaci každé mateřské školy
- umožnění mateřským školám využívat různé formy i metody vzdělávání a přizpůsobovat vzdělávání konkrétním regionálním i místním podmínkám, možnostem a potřebám
- poskytování rámcových kritérií využitelných pro vnitřní i vnější evaluaci mateřské školy i poskytovaného vzdělávání.

(RVP PV, 2018, str. 5-6)

1.2. Úkoly předškolního vzdělávání

Úkolem výchovy a vzdělávání ve školních institucích je především doplňovat a podporovat výchovu rodiny a také zajistit dítěti dostatek impulsů a podnětů k jeho dalšímu rozvoji a učení. Během předškolního věku dítěte vzdělávání poskytuje odbornou péči a usiluje o to, aby mu mateřská škola dala příjemné zkušenosti a dobré základy pro budoucí vzdělávání a život. Je tedy nutné rozvíjet osobnost dítěte po všech stránkách, podporovat jeho tělesný rozvoj a zdraví, pomáhat mu s porozuměním okolního světa, a především dítě důkladně motivovat při jeho výchově a učení.

Jedním z nejdůležitějších úkolů předškolního vzdělávání je vytvořit správně základy pro pozdější pokračování ve vzdělávání, čehož můžeme dosáhnout tím, že dítě budeme maximálně rozvíjet dle jeho individuálních možností. (RVP PV, 2018, str. 6-7)

1.3. Cíle předškolního vzdělávání

Pedagog v mateřské škole musí pracovat s cíli, které se dělí do 4 cílových kategorií, které jsou přesně definované v RVP PV. Všechny jsou spolu úzce spjaté a vzájemně spolu korespondují.

Jedná se o:

- *Rámcové cíle* – vyjadřují univerzální záměry předškolního vzdělávání
- *Klíčové kompetence* – představují výstupy, resp. obecnější způsobilosti, dosažitelné v předškolním vzdělávání
- *Dílčí cíle* – vyjadřují konkrétní záměry příslušející té které vzdělávací oblasti
- *Dílčí výstupy* – dílčí poznatky, dovednosti, postoje a hodnoty

Cílem předškolního vzdělávání je rozvoj dítěte po stránce fyzické, psychické i sociální. Pedagog musí vést dítě tak, aby se po ukončení předškolního vzdělávání stalo samostatnou osobou, která bude zvládat dané úkony denního života.

„Instituce poskytující předškolní vzdělávání, resp. jejich učitelé, sledují při své práci tyto rámcové cíle (záměry):

- 1. rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání*
- 2. osvojení základů hodnot, na nichž je založena naše společnost*
- 3. získání osobní samostatnosti a schopnosti projevit se jako samostatná osobnost působící na své okolí“*

(RVP PV 2018, str. 9 - 10)

Díky rámcovým cílům se pedagog lépe orientuje jak v předškolním vzdělávání, tak v každodenní práci s dětmi. Je nutné myslet na to, že pokud jsou cíle dosaženy, směřujeme ve vzdělávání k rozvíjení klíčových kompetencí. Rámcové cíle jsou univerzální, přirozené a všudypřítomné a pedagog musí vzít v potaz to, že svým chováním o postoji neustále dítě ovlivňuje. A to nejen při činnostech plánovaných, ale také při činnostech spontánních.

„Klíčové kompetence jsou výstupy, které jsou soubory předpokládaných vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého jedince.“

(RVP PV 2018, str. 10)

„Jedná se o společenské normy, které se podílejí na vzdělávání a účastní se na úspěšném životě člověka. Jsou osvojovány během dalšího vzdělávání a postupem života. Je důležité zdůraznit, že tyto klíčové kompetence jsou nazývány jako základ vzdělávání. K

jednotlivým klíčovým kompetencím dítě na konci předškolního vzdělávání může, ale i nemusí dojít.“ (Šikulová, Čepičková, Wedlichová, 2005).

Cílem vzdělávání je, aby každý žák dosáhl v klíčových kompetencích takové úrovně, jaká je pro něj dosažitelná a byl připraven pro další vzdělávání. Klíčové kompetence se vzájemně prolínají, aktivity musí být sestaveny tak, aby docházelo k rozvoji všech klíčových kompetencí.

Mezi klíčové kompetence patří:

- kompetence k učení
- kompetence k řešení problému
- kompetence komunikativní
- kompetence sociální a personální
- kompetence činnostní a občanské

Získávání klíčových kompetencí začíná již v předškolním vzdělávání a utváří se v podstatě po celý život jedince. Jedná se tedy o proces, který je otevřený, dlouhodobý a celoživotní.

Za začátku si nejdříve osvojujeme základy klíčových kompetencí, které potom dále rozvíjíme a obohacujeme. Úroveň klíčových kompetencí u předškolního vzdělávání, které děti mohou zvládnout, určuje úroveň chápání a celkového rozvoje.

Dítě, které ukončuje předškolní vzdělávání, by mělo mít tyto kompetence:

Kompetence k učení znamená, že dítě by mělo umět např.:

- uplatňovat již získané zkušenosti v praktických situacích
- mít základní povědomí o světě lidí, kultury, přírody a techniky
- učit se nejen spontánně, ale i cíleně a být si vědomo, že je to činnost důležitá po celý život
- pozorovat, experimentovat, zkoumat a objevovat okolní svět

Kompetence řešení problémů znamená, že dítě by mělo umět např.:

- při problémech a konfliktech uplatňovat již získané zkušenosti a vědět, kdy je řešení účinné a kdy není
- všimnout si dění a problémů v okolním světě

- upevňovat si početní představy, dokázat užívat matematické a číselné pojmy
- nebát se udělat chybu

Kompetence komunikovat znamená, že dítě by mělo umět např.:

- vyjádřit své myšlenky, nápady a fantazii pomocí vhodně formulovaných vět
- komunikovat se svým okolím, domlouvat se a vyjednávat
- rozšiřovat si svou slovní zásobu
- ovládat dovednosti, které předcházejí čtení a psaní

Kompetence sociální a personální znamenají, že dítě by mělo umět např.:

- umět si vytvořit svůj vlastní názor a stát si za ním
- chápat, že lidé jsou různí a umět být tolerantní k jejich odlišnostem
- chápat, že agresivita, ubližování, ponižování, agresivita a násilí se nevyplácí, a že konflikty se mají řešit dohodou
- vystupovat samostatně

Kompetence činnostní a občanské znamenají, že dítě by mělo umět např.:

- dokázat činnosti a aktivity plánovat, organizovat, řídit a vyhodnocovat
- být otevřené aktuálnímu dění v okolním světě a zajímat se o druhé
- uvědomovat si svá práva i práva druhých
- mít základní povědomí o lidských hodnotách a o tom, co je důležité

(RVP PV, 2018, str. 11-13)

1.4. Vzdělávací obsah RVP PV

Obsah předškolního vzdělávání je hlavním prostředkem ve vzdělávání dítěte předškolního věku. Obsah je definován tak, aby dle něj došlo k naplnění vzdělávacích záměrů a splnění vzdělávacích cílů. Je vymezen v podobně učiva a očekávaných výstupů společně pro celou věkovou skupinu, tedy pro děti od 2 do 6 let (v případě odkladu 7 let).

Vzdělávací obsah v RVP PV je rozdělen na 5 oblastí, které se vzájemně propojují.

Jedná se o:

- Dítě a jeho tělo (biologická oblast)
- Dítě a jeho psychika (psychologická oblast)
- Dítě a ten druhý (interpersonální oblast)

- Dítě a společnost (sociálně kulturní oblast)
- Dítě a svět (enviromentální oblast)

Záměrem v biologické oblasti je stimulace a podpora růstu a neurosvalového vývoje dítěte, zdokonalení tělesné zdatnosti, rozvoj pohybových a manipulačních dovedností, podpora při osamostatnění se v sebeobsluze, vytváření zdravých životních návyků a postojů, a především zaměření se na celkovou fyzickou pohodu.

Psychologická oblast se zaměřuje především na péči o duševní pohodu, psychickou zdatnost a odolnost dítěte, rozvoj řeči, jazyku, intelektů, emocí, citů, poznávacích procesů, podporu sebepojetí i sebenahlížení, kreativitu a přirozený rozvoj učení a poznání.

Interpersonální oblast zahrnuje podporu v navazování vztahů dítěte k jinému člověku, posilování, kultivování a obohacování jejich společného vztahu a komunikace a také péči o zajištění pohody těchto vztahů.

V sociálně kulturní oblasti je záměrem uvést dítě do společnosti lidí a seznámit ho s pravidly soužití s ostatními, představit mu svět kultury a umění, pomoci mu k získání potřebných dovedností, zvyků a postojů a aktivně se snažit o utváření společenské pohody v určitém sociálním prostředí.

Enviromentální oblast má za cíl vzbudit u dítěte zájem o základní vědomí o okolním světě a jeho dění, seznámit ho s vlivem člověka na životní prostředí a vytvořit pevné základy k odpovědnému a správnému chování k životnímu prostředí.

Každá oblast obsahuje cílové kategorie:

- dílčí cíle (záměry) – vyjadřují to, co máme u daného dítěte pozorovat a snažit se rozvíjet
- vzdělávací nabídka – souhrn aktivit a činností, které by měl pedagog dětem nabídnout
- očekávané výstupy (předpokládané výsledky) – jsou definovány jako kompetence, které by dítě na konci roku mělo ovládat

V RVP PV jsou také definována možná rizika, kterým by se měl pedagog vyvarovat při skladbě vzdělávací nabídky. (RVP PV, 2018, str. 13-14)

1.4.1. Projektové vzdělávání a organizační formy

Projektové vyučování se zakládá na integraci a je tedy možnou alternativou k běžně prováděné výuce v mateřských školách. Integrace je v tomto případě chápána jako propojení vyučované látky s širším okolím, například rodinou, či zapojení všech smyslů dítěte. Projektová výuka může být rovněž zaměřena na propojení již získaných znalostí dítěte s nově poznávaným skutečností. (Kretková, RVP.CZ, 2006) Projektová výuka je organizační forma, která se liší od běžného uspořádání učiva. Základem je propojení praxe a teorie tak, aby se dítěti navodil zájem o téma. Všechny aktivity na sebe navazují, doplňují se a společně vytváří určitý konečný „produkt“. Projekt může řešit téma, které je spojeno s praktickými potřebami v každodenním životě. Tato metoda slouží především k rozvoji samostatnosti dítěte při práci na určitém projektu a získání praktických zkušeností. (Kratochvílová, 2006, s. 37)

Projekt pak můžeme vymežit jako: *„jako komplexní praktickou úlohu (problém, téma) spojenou se životní realitou, kterou je nutné řešit teoretickou i praktickou činností, která vede k vytvoření adekvátního produktu.“* Samotné slovo projekt pochází z latinského slova proicoidi, které znamená hodit, vrhnout vpřed, napřáhnout. (Maňák, Švec, 2003, s. 168) Projekt v pedagogické terminologii pak chápeme jako *„smysluplnou, vnitřně propojenou koncentraci učiva kolem ústředního motivu, jádra nebo základní ideje“* (Bečvářová, 2003, s. 53).

Projekty můžeme dělit:

1) Dle doby trvání

- *Krátkodobý – dvou až několikahodinový*
- *Střednědobý – realizace v průběhu jednoho až dvou dnů*
- *Dlouhodobý – projektový týden*
- *Mimořádně dlouhodobý – několik týdnů nebo i měsíců*

(Maňák, Švec, 2003, s. 169)

2) Dle počtu dětí

- *individuální*
- *kolektivní – skupinové, třídní, ročníkové, ...*
- *individuální + kolektivní*

(Valenta, 1993, s. 6)

Tvůrcem projektové metody učení je William Kilpatrick, který ji dělí na:

- 1) *Projekt je vtělením myšlenky nebo plánu do vnější podoby*
- 2) *Projekt směřuje k požitku z estetické zkušenosti.*
- 3) *Cílem projektu je rozřešení určitého problému*
- 4) *Účelem je získání určitého stupně dovednosti*

(Kretková, RVP.CZ, 2006)

Každý projekt pak má 4 základní kroky, kterých se musí pedagog držet, aby byl schopen dosáhnout vytyčených cílů. Dle W. H. Kilpatricka se jedná o:

- a) *záměr – co je cílem projektu,*
- b) *plán – určuje obsah projektu, pro koho je projekt určen, jaké použije metody a prostředky,*
- c) *provedení – samotná realizace projektu, učitel je spíše v pozadí, podle potřeby je v roli vůdce, rozhodčího, rádce, spolupracovníka,*
- d) *hodnocení – výsledky provedeného projektu, ze strany učitele jde o hodnocení vytyčených cílů.*

(Valenta, 1993, s. 6)

Z pohledu tvorby projektu respektive projektové výuky je důležité stanovit si základní téma, kterému bude výuka přizpůsobena. Toto téma může být konkrétní či obecné. V případě obecného tématu je dále možné projekt rozdělit do dílčích tematických okruhů neboli částí. V rámci tématu či dílčích témat pak dětem poskytneme okruh činností, které jsou nezbytné pro jeho realizaci a zároveň odpovídají tématu projektu. Z tohoto důvodu je potřebné mít dopředu jasně stanovené cíle projektu, kterých má být dosaženo a následně od nich odvodit činnost. Volba cíle je prováděna s ohlednutím na samotné možnosti projektu, ale i na dětský kolektiv, který se bude projektu účastnit, jeho současné teoretické znalosti a schopnosti samotných dětí se prakticky zapojit. (VÚP Praha, RVP.CZ, 2005)

Při realizaci projektového učení je potřebné vytvořit vhodné podmínky, které jsou nezbytné jak pro děti samotné a jejich činnost, tak v návaznosti i na samotnou efektivitu projektu. V souvislosti s efektivitou je nutné též naslouchat potřebám dětí, jejím pocitům a přáním. Učitel tak funguje spíše jako koordinátor, organizátor, motivátor a průvodce dětí a musí být připraven na případné změny v průběhu realizace projektové výuky, kdy

například reaguje na nezájem či naopak zvýšený zájem dětí o určitou aktivitu.(Kretková, RVP.CZ, 2006)

Pod pojmem organizační formy si můžeme představit určitou organizaci realizace obsahu výuky za použití daných metod výuky a výukových prostředků tak, aby docházelo k všestrannému rozvoji dětí a byly dodrženy jejich zájmy a potřeby. Každá forma vytváří určitý vztah mezi pedagogem, žákem, obsahem a prostředky vzdělávání. Následně shrnu nejzákladnější organizační formy v předškolním vzdělávání.

Hromadné vzdělávání znamená, že vedoucí pozici má učitel, který vede celou skupinou dětí. Tato forma výuky je nejpoužívanější a má velký význam pro rozvoj pocitu sounáležitosti, neboť ve třídě jsou děti, které se odlišují věkem, schopnostmi a dovednostmi, potřebami, zájmy, ale také vyrůstají v různých rodinách a mají tedy jiné zvyky a tradice. Nevýhodou této formy je, že pedagog není schopen věnovat se jednotlivci s ohledem na jeho možnosti, zájmy a potřeby.

Skupinové vzdělávání je takové vzdělávání, kde pedagog rozdělí třídu dětí do menších skupin. Rozdělení by nemělo být nahodilé, musí být předem promyšlené na základě potřeb a individuality dětí, ale také dle zvolených činností. Skupiny musí pedagog vytvářet na základě absolutní znalosti celé třídy tak, aby každé dítě bylo rozvíjeno a nedocházelo ke konfliktům. Nejvhodnější počet dětí ve skupině je 3-5 dle aktivity tak, aby každé dítě bylo zapojeno. Skupiny mohou být homogenní (žáci jsou na stejné úrovni) nebo heterogenní (smíšené). Nevýhodou skupinového vzdělávání je to, že může být obtížné stihnout kontrolovat všechny skupiny při jejich práci.

Principem **individuálního vzdělávání** je to, že pracuje pouze jeden žák s jedním pedagogem bez spolupráce dalších dětí. Učitel tak může u každého žáka využít jiný přístup a postup s ohledem na jeho potřeby a možnosti.

Pro rozvoj kooperace lze využít **kooperativní vzdělávání**, které bývá propojeno se skupinovým vzděláváním. Děti se učí spolupráci v kolektivu, což je důležitou dovedností pro pozdější život. (Kratochvílová, 2006, s. 37)

2. Dítě předškolního věku

Během života každý člověk projde několika na sebe navazujícími etapami. Během nich prochází naše tělo určitými biologickými, psychologickými a sociálními změnami.

Etapy se dělí dle Čápa a Mareše 2007 na:

- prenatální období
- rané dětství – kojeneček – první rok života dítěte, batole – druhý a třetí rok života dítěte
- předškolní věk – cca od 3 do 6 let věku dítěte
- mladší školní věk – 1. stupeň základní školy – 6-12 let
- střední a starší školní věk – od puberty do cca 20
- dospělost
- stáří

(Čápa a Mareše, 2007, s. 213)

Předškolní věk, kterému se budu věnovat, je obdobím dítěte od dovršení 3. roku věku do vstupu dítěte na základní školu. V tomto období je velmi důležitá výchova v rodině, která by měla být doplněna výchovou a vzděláváním v mateřské škole. Obě výchovy by se měly vzájemně propojovat a úzce spolupracovat. Typickým způsobem vzdělávání a výchovy v tomto období je hra. Důležitým bodem v tomto období je navázání vztahů s vrstevníky a potřeba kolektivu ke hře.

2.1. Vývoj dítěte předškolního věku

V období předškolního věku dítě prochází změnami v tělesné stavbě dítěte. Dětský organismus sílí, tělo zrychleně roste především do výšky – období se nazývá „obdobím vytáhlosti“. Dochází k prodloužení horních i dolních končetin, pokračuje osifikace kostry a prořezávají se poslední mléčné zuby.

Na začátku předškolního období bývají pohyby rukou a nohou ještě nekoordinované, ale během období dochází k rozvoji hrubé motoriky a chůze se automatizuje. Zlepšuje se také koordinace při běhu, skoku či pohybu na nerovném povrchu. Před vstupem na základní školu je dítě schopno dělat aktivity, které potřebují složitou pohybovou koordinaci, jako například jízdu na kole, bruslení, lyžování či plavání.

Rozvíjení jemné motoriky je nutné pro rozvíjení manuální zručnosti, jako je držení tužky, chytání míče nebo používání příboru. Okolo čtvrtého roku se začíná vyhraňovat

lateralita určité ruky, která je podmíněna převahou určité půlky mozkové hemisféry. Vnímání pak u dítěte převládá synkretické (celistvé) a dítě nevyčleňuje podstatné části předmětů a nedovede rozeznat základní vztahy mezi nimi. Vnímání je zúženo především na nápadité předměty a dále ty, které mají vztah k určité činnosti. (Šimíčková-Čížková, 2008, str. 69)

Vnímání dítěte je oproti dospělému nedokonalé a nepřesné, zaměřuje se především na svět kolem sebe. Postupem se zlepšuje sluchové vnímání, dítě je schopno rozeznat základní zvuky (např. zpěv ptáků, zvuk města, hlasy). Nejdůležitějším zdrojem vnímání je především zrak a hmat, dítě rozliší i složité tvary a je schopno popsat vlastnosti daného předmětu. Dítě začíná rozeznávat také doplňkové barvy (růžová, fialová, oranžová), rozpozná základní chutě a vůně. Nemá ještě dokonalou představu o orientaci prostoru, nedokáže přesně odhadnout vzdálenost či čas.

Pozornost bývá na začátku období nestálá, dítě se nedokáže déle soustředit. S postupujícím věkem se pozornost zlepšuje a dítě se dokáže déle a více soustředit na jednu činnost.

Myšlení je egocentrické, což znamená, že dítě vnímá věci tak, jak si přeje a jak je vidí. Opouští „předpojmové myšlení“ a přechází na myšlení, které Piaget nazývá intuitivní, názorné. To znamená, že přemýšlí v ucelených pojmech, které třídí do skupin podle podstatných znaků. Dítě personifikuje vlastnosti neživých předmětů, zvířat a rostlin, např. „pejsek bude smutný“. (Vývoj dítěte od 3 do 6 let – část I., Raabe.cz)

V předškolním věku dochází k velkému pokroku v řeči, ve třech letech je dítě schopno opakovat slova, v šesti letech je samostatně mluvit ve větách, na konci předškolního vzdělávání má dítě celkový slovní fond 3000 - 4000 slova a je schopno převyprávět jednoduché básničky, písničky či pohádky.

Emoce u dítěte rychle vznikají a zanikají, dítě je tedy emočně nestabilní. Vztek a zloba se vyskytují především při nevydařené činnosti. Výraznější je cit k dospělým (autoritě) než ke svým vrstevníkům. Postupem času se city k dětem mění, dítě si uvědomuje, že jej potřebuje jako partnera při hře.

Začíná se více rozvíjet etické myšlení, dítě se začíná uvědomovat, co je dobré a co ne, co může a nesmí. (Vývoj dítěte od 3 do 6 let – část II., Raabe.cz)

2.2. Kresba

U dítěte dbáme na rozvoj jemné motoriky, čímž rozvíjíme také schopnosti kresby. Ta je pro dítě důležitým dorozumívacím prostředkem a velmi často více namaluje, než vyjádří slovně. Je tedy přirozenou součástí dítěte a mimo vyjadřovacího prostředku, ji lze vnímat i jako prostředek hry, zábavy a tvůrčí činnosti. Kresba rovněž může dítěti přinášet potěšení a radost. (Bednářová a Šmardová 2006, str. 6)

Kreslení má obrovský význam při pozdějším osvojování dovednosti psaní. Při námětové kresbě má dítě možnost se spontánně vyjádřit a kresba nám tak podává dostatečné informace o úrovni kresby daného dítěte. Pokud má dítě něco kresbou napodobit, musí už vyvinout značnou snahu

Poprvé dítě začíná s kresbou zhruba ve dvou letech, kdy se ohání paží tak, že centrum pohybu je v ramenním kloubu a vznikají tak pouze **čáry** ve tvaru poloviny oválu. Později začne zapojovat také zápěstní kloub, vznikají menší oblouky až tzv. klubka. Dítě nejdříve drží tužku v celé dlani, často přesahuje přes plochu papíru. Po získání zkušeností začíná dítě s dalšími typy čaranic, např. s tečkami, klubíčky a spirálami. Od nepředmětných vyobrazení dítě přechází k hledání obsahu svých obrázků, kdy se snaží svou kresbu pojmenovat dle svých znalostí. Ve třech letech začíná užívat příčný chop s ukazováčkem a používá již rozmanitější tvary. Typické pro tento věk je, že dítě začne kreslit autíčko, ale po dopracování tvrdí, že se jedná o domeček. Nejdůležitějším námětem je lidská postava, která se začíná zlepšovat okolo čtvrtého roku, vznikají tzv. hlavonožci. Jedná se o postavu, která je vyobrazována s velkou hlavou a končetinami, které vycházejí přímo z ní. V obličeji dominují nejdříve oči, později přibývá také nos a ústa. Po delší době dítě začne kreslit i trup, který často nahrazuje oblečením. Této postavě se říká panák, neboť připomíná hadrového panáčka. V šesti letech začíná dítě kreslit postavu více detailněji, pohlaví rozděluje dle oblečení či doplňku. Naznačení pohybu u postav bývá nedokonalé, ve většině případů jej musíme hádat podle věcí v blízkosti. Dítěti nedostatky v pohybu nevadí, nevšímá si jich.

Pro pochopení dětské kresby je nejdůležitější ústní komentář od samotného dítěte. Jeho představy a fantazie jsou veliké, ale ještě je nedokáže přesně zpracovat na papír. (Uždil, 2002, str. 16-28)

2.3. Haptika

Tento termín byl zaveden Williamem Austinem a vyjadřuje kontakt v podobě doteku.

Dotek může být realizován:

- Působením tlaku na kůži,
- Působením tepla či chladu,
- Působením podnětů způsobujících bolest,
- Působením vibrací.

Jde tedy o vnější projev, který zachycujeme povrchem kůže a na základě intenzity a pocitu lze vnímat možnou příjemnost či nepříjemnost tohoto působení.(Nelešovská, 2005, str. 54)

Haptika, nebo též dotek či hmat pomáhá utvářet jak citový, tak psychický vývoj jedince. Dostatek podnětů vnímaných pomocí hmatu v dětství pomáhá v budoucnu zlepšit vývoj jedince, jeho začlenění, přizpůsobení a pomáhá utvářet vztahy k ostatním lidem. Pomáhá též dítěti s poznáváním okolí a srovnání jeho představ s reálným světem. (Růžička, 2002, s. 19)

Keramika je ve vztahu k dětem a jejich haptickým vnímání je důležitá. Pomocí hlíny, jejího vnímání a tvorby předmětů rukama, může dítě pochopit, jak probíhá tvorba předmětů či uměleckých výtvorů. Společně s dalšími smysly, především čichem a zrakem, tak může lépe pocítit a poznat tento proces. Pomocí hmatu může dítě lépe pocítit, s jakým materiálem pracuje, jaké má specifika a podle toho svou práci přizpůsobit. Například pokud bude materiál příliš tlustý, dítě zjistí, že s ním nelze pracovat stejně, jako pokud byl tenký. O tloušťce a jejím poznání rozhoduje právě hmat. Zpracování keramické hlíny rukama může navíc u dítěte příznivě rozvíjet jeho motorické schopnosti. (The Ceramic School)

3. Keramika

Keramika, jakožto produkt lidské činnosti, získal název podle řeckého slova „kéramos“ a význam tohoto slova je roh určený k pití. Pojmenování vzniklo na základě využití keramických výrobků, respektive výrobků z hlíny na pití či přenášení vody. Následně se pojmenování vžilo i pro ostatní výrobky z hlíny a postupem času se význam slova měnil. V současné době chápeme keramiku jako produkt vyrobený z hlíny či zeminy, který následně projde procesem vypálení. (Gošorová, RVP.CZ, 2011) Vypálení keramiky je prováděno nejčastěji ve speciální peci.

Samotná keramika, tedy hliněné výrobky, jsou poměrně starým lidským produktem. Nejstarší nám dochované předměty pochází z Přední Asie a Egypta a jsou datovány do 4. tisíciletí př. n. l. Ve zhruba 3. tisíciletí př. n. l. pak došlo k vynalezení hrnčířského kruhu, který umožnil snazší výrobu keramiky. (Gošorová, RVP.CZ, 2011) Ta byla i nadále součástí lidských potřeb a získala si oblibu jak v antickém Řecku, tak Římě. V této době došlo k rozvoji výroby a vzniku specializovaných dílen. Ve středověku pak vznikaly speciální hrnčířské cechy. Postupem času došlo ke vzniku průmyslové výroby. (Vondrušková a kol., 2004, s. 5) I nadále je však keramika vyráběna ručně a může sloužit nejen k uspokojení lidských potřeb, ale i jako nástroj realizace představ člověka či jako vzdělávací pomůcka.

3.1. Materiál a pomůcky

V rámci této podkapitoly budou zmíněny základní materiál a pomůcky nezbytné pro výrobu keramiky. Pomyslným základním materiálem pro výrobu keramiky je **hlína**. Ta se nepoužívá ve smyslu obyčejné zeminy, ale jako speciálně určená keramická hlína. Ta je na trhu běžně dostupná a svou povahou jde v podstatě o jílovou hmotu. Keramická hlína je svou povahou specifická a je důležité správně s ní pracovat. V případě kontaktu se vzduchem má tendenci vysychat a je tedy nezbytné správné zpracování a skladování. (Vondrušková a kol., 2004, s. 6) Svou povahou je keramická hlína různorodá, a to jak z materiálového, tak z barevného hlediska. (Ščerbová, 2013, s. 7) Pro práci s hlinou je nezbytné zajistit dostatečné množství vody, která slouží ke zvlhčování, lepšímu zpracování a případně též k lepení více částí výrobku k sobě. (Ščerbová, 2013, s. 22)

Engoby jsou v podstatě barevnou směsí ve spojení s hlinou, která se používá k barvení nevypálené keramické hlíny. Skupenstvím se dělí na tekuté a sypké. **Glazury** pak slouží jak ke grafickému zdobení keramického výrobku, tak k jeho povrchové úpravě.

Stejně jako v případě engoby se i glazura používá ve velkém barevném spektru a je dostupná ve více skupenstvích, jak tekuté, tak sypké. (Placáková, 2005, str. 8–10)

K výrobě keramiky jsou rovněž nezbytné i různé nástroje. Mezi ně patří například modelovací špachtle, nožiky, pilky či případně kuchyňská houbička na úpravu povrchu. Důležité jsou i štětce a to jak na grafickou úpravu, tak na zvlhčování vodou. (Placáková, 2005, str. 10–13)

3.2. Technika výroby

Samotné zpracování hlíny probíhá převážně ručně, kdy se hlína tvaruje do potřebného tvaru. K tomuto slouží i potřebné nástroje a pomůcky. Pro lepší práci s hlínou ji lze zvlhčovat vodou.

Po zpracování výrobku je možné povrch glazovat a tvořit tak povrch připomínající skleněnou vrstvu. K tomuto slouží jak glazury, tak štětce. (Vondrušková, 2004, str. 13) Jedná se o nepovinnou možnost výroby keramiky a slouží pouze ke grafické úpravě.

Samotné výrobky se nechávají vyschnout po dobu 2 – 3 dnů za pokojové teploty. Sušení slouží k vypaření vody a ztvrdnutí výrobku. Důležité je sušit keramiku v klidném prostředí, nikoliv na slunci či v průvanu a nevysoušet ji vyšší teplotou. Na sušení navazuje proces pálení keramického výrobku v peci. K tomuto slouží speciální pec. Samotný proces je víceetapový a provádí se v různých teplotách přesahujících až 1100 stupňů. (Vondrušková, 2006, str. 10)

4. Předmostí u Přerova

Předmostí u Přerova je významným archeologickým nalezištěm z období mladého paleolitu. Již od 19. století se zde našlo velké množství artefaktů dokládající existenci obrovského sídliště. Předmostí je v současné době místní částí města Přerova, které leží ve stejnojmenném okrese v oblasti Hané a zároveň na jihu Moravské brány.

4.1. Doba lovců mamutů

Období v minulosti označované jako „doba lovců mamutů“ spadá do doby mladšího paleolitu. Časové rozmezí začíná cca před 40 000 lety, kdy do Evropy přišel člověk moderního typu, a končí zhruba před 14 000 lety, kdy došlo k postupnému vymizení posledních mamutů. V tomto dlouhém časovém úseku se střídaly tzv. stadiály (chladná období) a interstadiály (teplá období), což celkově označujeme jako dobu ledovou. Tehdy se sídliště Předmostí nacházelo na sprašovém hřbetě, který ležel mezi dvěma vápencovými skalisky Hradiskem a Skalkou. Z těchto vrcholů byl dokonalý výhled po rozlehlé krajině, takže lovci mamutů měli přehled o pohybu zvěře, ale i o možném nebezpečí. Svou podstatou tak byly předurčeny ke vzniku prvních stabilních sídlišť pravěkých lidí. (Lapáček a kol., 2015, str. 7)

Lidé označovaní jako „lovci mamutů“ měli atletická těla, která se jen velmi málo lišila od postav dnešních lidí. Mezi největší rozdíly patří zakulacení mozkovny, zkrácení dolní čelisti a tím pádem zvýraznění brady, zúžení obličeje a také zmenšení nadočnicových oblouků. V tehdejší době dosahovali muži výšky okolo 175 centimetrů, ženy o něco méně, pouze 160 centimetrů. Průměrná délka života byla okolo čtyřiceti let, pouze málo z nich se dožilo vyššího věku.

Ošacení si vyráběli z vyčiněných kůži ulovených zvířat, kterou sešivali pomocí šídla a tenkých řemínků. Byli schopni ušít si oděv, který je dokonale chránil před tehdejšími počasím. Velmi rádi se zdobili různými provrtanými oblázky či ulitami, zvířecími zuby či soškami z mamutích. Kromě ozdobných přívěsků byly vytvářeny také zdobené rytinami čelenky vyřezané z mamutoviny.

Život lovců mamutů byl kočovný, skupiny se pohybovaly po velkých územích podle potřeby zajištění obživy. Museli být v kontaktu s táhnoucí zvěří, a proto se neustále stěhovali. Jedna lovecká skupina obsahovala okolo 20 – 50 osob. Postavení mužů a žen se lišilo, ženy se věnovaly především dennímu chodu, staraly se o sběr a rodinu. Muži zajišťovali lov a výrobu nástrojů.

Lovci mamutů si vytvářeli sídliště, která se dají rozdělit dva typy:

- Letní tábořiště - menší tábořiště, odkud se podnikaly dlouhé lovecké výpravy
- Zimní tábořiště – stabilnější tábořiště, kde se spojovaly menší skupiny ve větší tlupy

Umístění tábořišť bylo vybíráno podle výskytu dostatečného množství zvěře, rostlin v okolí, blízkosti vody a ochrany před nepříznivým počasím. Základem každého tábořiště bylo ohniště, které bylo dvojího typu a každé mělo jiné využití. První bylo určeno k topení, druhé k vaření potravy. K vytápění se používalo dřevo a silné zvířecí kosti, které obsahovaly velké množství tuku. Součástí tábořišť bylo také obydlí, samostatné obydlí pro šamana a na kraji tábořiště se nalézaly skládky s kostmi. Obydlí byly velmi jednoduché konstrukce. Vyráběly se ze dřeva či dlouhých kostí potažených kůží.

Fauna doby lovců mamutů byla poměrně rozmanitá, nejvíce se ale zde vyskytoval mamut srstnatý. Jednalo se o největšího býložravce doby ledové, který dosahoval výšky 2 – 3,5 metru a délky 5,4 metru. Dospělý jedinec mohl vážit až okolo 6 tun a denně spotřeboval okolo 160 kg potravy a 90 l vody. Průměrně se mamut srstnatý dožíval 45 – 50 let. Mezi další zvířata, která žila v době ledové patří:

- Vlk obecný
- Zajíc běláček
- Liška polární
- Nosorožec srstnatý
- Sob polární
- Kůň sprašový
- Pratur
- Lev jeskynní

V malém počtu se vyskytovali také medvědi, losi, kozorozi, jeleni, bobři, hyeny a pižmoni.

Aby se lovci mamutů užívali, museli daná zvířata ulovit. Díky vyspělé komunikaci, loveckým schopnostem a zbraním, byli muži schopni ulovit jakékoliv zvíře tehdejší doby. Přestože chybí přímé důkazy o tehdejšímu lovu, lze způsoby odvodit z nalezišť kostí zvířat. Lov mamuta byl promyšlenou akcí, kdy bylo nutné jedince oddělit od stáda, zranit ho a následně nechat zeslábnout. Naporcované zvíře

následně odnesli do tábora, kde bylo dále zpracováno. Vytvářeli si zásoby masa, které uchovávali v přírodních lednicích – jámách v zemi. Maso také udili či sušili, aby déle vydrželo. K lovu se používal především oštěp či kopí, který byl zakončen opracovaným kamenným či kostěným pazourkem. Nejčastějším typem kamenného nástroje byl tzv. La Gravette, což byl nástroj, kde hrot vznikl zúžením na hraně kamene. Dalším způsobem lovu zvířat bylo to, že nejprve ulovili menší zvíře, které zamotali sítě a ponechali na cestě jako návnadu. Nálezy rybářských háčků svědčí také o tom, že již v tehdejší době probíhal rybolov. Dalším způsobem získávání potravy byl sběr rostlin, bobulí, koření či hub.

Co se týká umění lovců mamutů, nenajdeme v Předmostí jeskynní obrazy jako ve Španělsku či Francii. Přesto se Přerov může pochlubit nejedním uměleckým dílem, ale především Venušemi. Motiv ženy je chápán jako ženy rodičky, která je dárkyní života a udržovatelka rodu.

V tehdejší komunitě byl velmi důležitou osobou šaman, který byl prostředníkem mezi světem duchů a světem živých. Šaman byl věštcem a léčitelem, který byl schopen zařídit přízeň duchů pro celou tlupu. Využívali různé přírodní bylinné masti, léky a především amulety, které ochraňovaly lovce mamutů před špatnými vlivy. (Lapáček a kol., 2015, str. 7-22)

4.2. Historie archeologických výzkumů v Předmostí

Za nejstarší písemnou zmínku o nálezů velkých zvířecích kostí považujeme poznámku Jana Blahoslava v díle Gramatika česká z roku 1571.

„Při výkladu hesla o archaismech v přídavných k první knize praví: Ještě veliké kosti obrů ve vršku pod Skalkou Předmostenskou vykopávají, zuby tak veliké jako pěst, jako hlava člověčí etc., žebra jako břevce i rohy veliké též se nalézaly.“ (Klíma 1990, str. 20)

Této zprávě nebyl kladen důraz, a i přes další archeologické nálezy na Moravě nebylo o Předmostských nálezech nikde psáno. Teprve v roce 1852 úředník Štěpán Keller zaznamenal, že poblíž Předmostí byla odkopána hromada hlíny, pod kterou se našly kosti mamuta nebo mastodonta. Význam nálezů nebyl správně ohodnocen, proto spousta z nich byla zničena. Většina z nich byla odvážena, roztloukána a spotřebována jako hnojivo. Také cukrovar, založený v roce 1859 využíval pro svou výrobu pleistocenní kosti. Nejen kostí, ale i další archeologické památky byly nenávratně ztraceny.

V 70. a 80 letech 19. století se rozšířilo povědomí o výskytu velkého množství mamutí kostí v Předmostí. Svědčí o tom zprávy od badatelů MUDr. Jindřicha Wankela a Karla Jaroslava Maška. J. Wankel odkryl nespočet kamenných nástrojů, kosti zdobené geometrickými kresbami a zvířecí kosti. Na jaře 1884 dokonce učinil nález pravé poloviny spodní lidské čelisti. O 10 let později byly naleznuty K. J. Maškou další lidské kosti a nedaleko od nich i celá kostra. Následoval objev dalších koster, čímž se zjistilo, že byl zřejmě nalezen společný hrob. Kostry byly na ploše 2,5krát 4 metry až do výše 30 centimetrů. Z hrobu vyzvedl pozůstatky 20 osob, různého věku a obojího pohlaví. Nejvíce se jednalo o kostry mladé, 2 dívčí kostry (10-16 let), 7 dětských koster (do 10 let), 3 kostry kojenců, 3 muži a 4 dospělé ženy. Leželi ve skrčené poloze, ve většině případů hlavou k severu. V této době se jednalo unikátní objev, kdy podobné naleziště bylo známo pouze z Grimaldských jeskyní na hranici mezi Monackým knížectvím a Itálií. (Klíma 1990, str. 48-49)

Tento hrob tedy jako jeden z mála hovoří o počtu, skladbě a společenské organizaci lovců z doby kamenné. Umožňuje nám také vykreslit jejich podobu, tělesné vlastnosti, zdravotní stav, příčiny a druhy onemocnění, ale také průběh boje v tehdejších podmínkách. Od podzimu 1894 začal kopat v Předmostí Martin Kříž, který učinil objevy zbytků chýší pravěkých lidí. Tyto chýše byly ohraničeny do země zakopanými mamutími kostmi. V roce 1895 byla naleznuta zploštělá soška mamuta, která dokazuje, že skvěle ovládali techniku štípání mamutích klů i vytvarování nelehkého materiálu. Tato soška patří k nejlépe vytvořeným napodobeninám mamuta. Dalším, velmi zásadním nálezem, byl kel s rytinou ženského těla z geometrických tvarů. Hlava je tvořena trojúhelníkem, prsa elipsami, zbytek těla kruhem a několika souběžnými čarami, které naznačují končetiny. Zachyceny jsou dokonce i obličejové rysy, pomalování těla barvivem či jiné ozdoby. Ke ztvárnění ženy, dárkyně života, přidali také sošky z prstních článků mamutích kostí.

Na začátku 20. století probíhaly v Předmostí další výzkumy, během kterých bylo objeveno velké množství kostí, jak zvířecích, tak lidských, obrovské množství kamenných nástrojů, či jiných důkazů o životě pravěkých lidí v Předmostí. Po roce 1943 byly některé archeologické nálezy převezeny po druhé světové válce na zámek v Mikulově, kde byly bohužel zničeny při požáru, který založila německá armáda. Další velké výzkumy, které probíhaly v Předmostí v letech 1971-1976, vedl český archeolog Bohuslav Klíma. Díky četným objevům vydal v roce 1977 archeologický atlas Předmostí. (Klíma 1990, str. 49-120)

Po roce 2000 byly učiněny další výzkumy, jedním z nezajímavějších je výzkum, na kterém se podíleli čeští odborníci a studenti z vědeckovýzkumných a univerzitních pracovišť společně s týmem pracovníků z Univerzity z Cambridge. Nálezy byly konzervovány přímo na daném místě a tím byla veřejnosti zpřístupněná dochovaná vrstva z doby kamenné. Pro nalezené exponáty vznikl v Předmostí památník, který se nachází v těsně blízkosti hřbitova, o kterém se odborníci domnívají, že pod sebou skýtá velké množství „pokladů“ z doby lovců mamutů. (Lapáček a kol., 2015, str. 22 - 30)

4.3. Předmostí dnes

Již od počátků výzkumů vedli kantoři tehdejší obecné školy v Předmostí v kabinetě sbírku předmostenských nálezů. Podnětem jim k tomu byla první archeologická konference, která se uskutečnila v budově školy v červnu roku 1895. Sběrka ve škole byla po dlouhou dobu jedinou připomínkou naleziště. Pod vedením J. Kalmana, který byl na škole vlastivědným učitelem, byla sbírka přetvořena na „Koutek pravěku“ a zpřístupněna veřejnosti. Byly zde vystaveny originální archeologické nálezy z Předmostí. V roce 1999 bylo ve škole otevřeno Male školní muzeum, které bylo zaměřeno na dobu lovců mamutů a jeho cílem bylo interaktivní výukou přiblížit téma pravěku široké veřejnosti. Školní muzeum bylo v roce 2004 přemístěno do sklepních prostor základní školy Jana Amose Komenského a doplněno výtvarnou prací žáků zaměřenou na pravěk. Na vybudování školního muzea se zasadil bývalý ředitel základní školy V. Peška, žáci i učitelé ve spolupráci s Muzeem Komenského v Přerově, Moravským muzeem a občanským sdružením Predmostenzis. Toto sdružení se zasloužilo o dokončení sochy mláděte mamuta z betonu v životní velikosti, který dostal jméno Mamutík Tom.

V té době se začal rozvíjet projekt zvaný Předmostím až do pravěku, jehož základní koncepcí byla prezentace archeologického naleziště. Později začaly provádět první výzkumné sondy, které měly sloužit k prozkoumání terénu kvůli plánu vystavět budovu terénní prezentace. Rozhodlo se o umístění stavby na severovýchodním nároží hřbitova a začalo se také přemýšlet o naučné stezce v lokalitě. Památník lovců mamutů byl slavnostně otevřen v roce 2006 a s ním i zpracovaná naučná stezka. Díky archeologickému odkryvu vrstvy z pravěku, která byla přímo na místě konzervována, mohla být zpřístupněna veřejnosti a ukázat jí tak pozůstatky zvířat z doby lovců mamutů. Mezi nálezy patří kosti ze zvířat (převážně mamuta, koně, soba či lva jeskynního), kamenné štípané nástroje nebo umělecké předměty. Památník se stal součástí naučné stezky Předmostím až do Pravěku, která začíná v Předmostí a vede až na nedaleký Čekyňský kopec. Jednotlivá stanoviště

stezky jsou doplněna informacemi o daném místě, obrázky a fotkami. Bohužel je momentálně stezka nepřístupná kvůli postavení nové dálnice, která znemožnila průchod po původní stezce a čeká se na opravení stanovišť.

Naučná stezka Předmostím až do Pravěku začíná u „Sondy do pravěku“, což je plastika od autorské trojice Grmela – Chorý Pluskal znázorňující geometrickou Venuši z nalezeného mamutího klu. Na této zastávce se poprvé představí průvodkyně celé stezky – pravěká žena Pražínka, která seznámí veřejnost s historií Předmostí od 15. století. Nedaleko této zastávky je možnost prohlédnout si místo blízko zdejší fary, kde byly nalezeny kostry pravěkých lidí. Studenti Gymnázia Jakuba Škody zakreslili na chodník kosti nalezených koster tak, jak byly reálně nalezeny. Další zastávkou je již výše zmíněný Památník lovců mamutů, kde lze na vlastní oči zkoumat archeologický výzkum. Třetím zastavením je Skalka, dnešní dětské hřiště s bludným balvanem, který ale v realitě bludným balvanem není a pouze je takto laicky nazýván. Označuje tím místo, kde byl objeven hromadný hrob lovců mamutů v roce 1894. Následně opustíme sídliště k místu zvané Hradisko, čtvrtému zastavení, kde byly nalezeny nástroje člověka *Homo sapiens neanderthalensis*. Pátým stanovištěm je místo zvané „U svatého Vojtěcha. Přes školní alej se dostaneme až k Přerovské rokli, která je jedním z nejznámějších areálů motokrosového a autokrosového sportu v ČR a jedná se o zastavení číslo šest. Nejvyšším zastavením této naučné stezky a současně sedmým stanovištěm je Čekyňský kopec, který je ve výšce 305 m. n. m. a je z něj krásný výhled do okolí. Osmým zastavením je socha Mamutíka Toma, který ukazuje reálnou velikost mamutího mláděte. Posledním stanovištěm je Malé školní muzeum umístěn na Základní škole Jana Amose Komenského. (Mamutov.eu)

Praktická část

5. Realizace výukového projektu

Týdenní výukový projekt byl realizován v Mateřské škole Čekyně, která se nachází v místní části Přerova. Na projektu spolupracovaly děti z obou tříd - Sluníčka a Sovičky a také pedagogové a další pracovníci mateřské školy.

Realizace probíhala během jednoho týdne a jednotlivé aktivity jsou voleny tak, aby v průběhu týdne komplexně seznámily děti s tématem pravěku a života v něm. Jednotlivé dny na sebe navazují a pomáhají dětem postupně rozvíjet již získané znalosti o projektu a dále je prohlubovat. Pro děti, které téma pravěku blíže neznají, mají v rámci aktivit možnost se s tímto seznámit.

Aktivity mají za úkol rozvíjet nejen dětské znalosti, ale zapojit je do praktické činnosti a rozvíjet tak jejich dovednosti a manuální zručnost. K realizaci jsou nezbytné výtvarné činnosti, které mají za úkol nejen rozvíjet dětskou představivost, ale především kreativně a zábavně děti seznámit s tématem.

Samotné téma, jak již bylo zmíněno v úvodu, bylo zvoleno především s ohledem na mé dosavadní nabyté znalosti a především z důvodu jeho důležitosti pro Přerov a jeho okolí. Samotné děti, ať již z Čekyně či okolí, mají svým způsobem vztah k této lokalitě a považují za důležité, aby o nalezišti i historickém období měly povědomí a znalosti.

Ve volném čase byly dětem poskytnuty didaktické materiály, které jsem vytvořila z mnou namalovaných obrázků, jejich příklad je obsahem příloh A až D.

5.1 Místo realizace projektu

Mateřská škola Čekyně má dvě třídy. Mladší Sovičky navštěvují děti od 2 do 4 let a starší Sluníčka pak děti od 4 do 7 let. Ve školce pracují 4 pedagogové, 2 asistentky pedagoga a provozní personál. V posledních letech se školka profiluje na keramiku a práci s ní. Za tímto účelem byla vybavena potřebným vybavením, především pecí na vypalování keramiky. Děti mají v rámci předškolního vzdělávání možnost navštěvovat keramický kroužek, kde mohou rozvíjet svou tvořivost a fantazii. Další výhodou mateřské školy je její poloha, kdy sídlí v místní části Přerova, která je na předměstí města. Díky tomu je možnost navštívit s dětmi okolní přírodu. Místní část Čekyně je pouze pár kilometrů od samotného města a zároveň tak i od naleziště v Předmostí.

Organizačně je mateřská škola zařazena pod ZŠ a MŠ JAK Přerov. V rámci této organizace jsou zpravovány mateřské školy v Čekyni, Předmostí a Vinarech a základní škola Jana Amose Komenského v Předmostí. Základní škola pak v rámci zájmového kroužku provozují malé muzeum věnující se právě tematice pravěku a historie lokality.

Projekt tak nebude realizován pouze v samotné budově mateřské školy, ale budou podniknuty dílčí výlety do okolí, které děti zavedou do míst naleziště a na další tematická místa. Půjde například o naučnou stezku s památníkem a Čekyňský kopec.

5.2. Úprava realizace projektu

Původně v rámci projektu bylo počítáno s návštěvou muzea provozovaného školou a realizací výukového programu. To je bohužel v současné době mimo provoz a to z důvodu havárie vody v budově základní školy. Celá situace je prozatím v řešení a v druhé polovině letošního roku by mělo dojít k opětovnému otevření expozice. Vzhledem k situaci, kdy není známo, jak tato expozice bude přesně vypadat, nemohu prozatím navrhnout přesnou podobu programu. Po otevření muzea bych chtěla výukový program realizovat s dětmi v mateřské škole v Čekyni. Výukový program nemusí navazovat na celý tento projekt, ale může být i samostatně a tak je i plánován. Tím pádem budou využity některé aktivity z tohoto projektu na základě možnosti školy a prostor muzea. Tento program by tak sloužil základní škole a muzeu k vzdělávání dalších mateřských škol.

Pondělí – den 1.

Aktivita: Archeologický nález

Motivace: Jde o úvodní aktivitu pro další činnost. Děti se na základě nálezů kostí dozví, co dále bude v rámci projektu realizováno.

Technika: zážitek, experiment, hra

Materiál: lavory, písek/hlína, vyvařené kosti ze zvířat (králík, kuře..), štětce, puzzle s obrázkem mamuta

Popis: Dopředu nachystáme určitý počet lavorů, do kterého nachystáme vyvařené kosti společně s pískem či hlínou ze zahrady. Přidáme také dílky puzzle s obrázkem mamuta, vyrobené z kartonu. Přípravu zakončíme zamaskováním předmětů tak, aby děti viděly pouze písek či hlínu. Děti po rozdělení do skupinek budou postupně hledat jednotlivé předměty tak, aby si každé dítě vyzkoušelo tuto aktivitu. Pro hledání předmětů mohou

použít pouze ruce, pro důkladné očištění nálezů budou využívat připravené štětečky. Děti naleznou kosti, o kterých se dále v rámci projektu budeme bavit, ale i dílky puzzle. Ty musí společně složit a rozpoznat obrázek. Tím bude vytvořena indicie k tématu projektu.

Reflexe: Děti byly překvapeny ze samotné aktivity. Ve chvíli, kdy uviděly aktivitu, byly překvapeny, ale zároveň měly zájem se zapojit. Samotná práce s hlinou byla pro děti zábavná a z nalezených kostí měly radost, jelikož šlo o jejich první takový objev. Starší děti již začaly hádat, že se jedná o archeologii nebo něco s dinosaury. Po poskládání obrázku společně uhodly, že jde o mamuta a o pravěk. Poté si děti mohly osahat nalezené kosti, jejich strukturu a povrch.

Aktivita: Seznámení s pravěkem

Motivace: Motivací byla předcházející činnost a její reflexe s dětmi.

Technika: poznání, diskuze

Materiál: Encyklopedie, demonstrační obrázky,

Popis: Děti se posadí do kruhu společně s pedagogy. Stručně, ale výstižně je seznámíme s pravěkem a životem pravěkých lidí za pomoci demonstračních obrázků. Dětem teoreticky vysvětlíme, jaký byl život v pravěku a na tehdejší flóru a faunu.

Reflexe: Některé děti, především ty starší, měly o pravěku povědomí. Šlo o základní znalosti, například kdo byl mamut a pračlověk, jak vypadal nebo jak žil. Pro mladší děti šlo o nové informace, které je ale velmi zajímaly. Děti se aktivně doptávaly a zajímaly hlavně o mamuta a důvod, proč jej nyní nemůžeme v přírodě potkat. Společnou debatou jsme se dostaly k tomu, jak byl mamut loven, a to pazourky či jednoduchými zbraněmi, převážně vyráběnými z kamene. S dětmi jsme se také bavili, jakým způsobem by takového mamuta lovily ony. Děti přicházely s nejrůznějšími nápady, často i nesmyslnými, například zastřelením tankem. Tyto nápady jsme si probrali a vysvětlili, jak se doopravdy mamut lovil.

Aktivita: Výroba zbraně a dobového oblečení

Motivace: Motivací byla předcházející činnost, kdy děti viděly, jak vypadá pračlověk a jakou zbraní lovil.

Materiál: Staré triko pro každé dítě, staré látky, kožešiny, lepidlo, nůžky, větev, kámen, provázek, zahradnické nůžky.

Popis: Děti mají za úkol si vytvořit dobové oblečení podle toho, co si zapamatovaly nebo jak si takové oblečení samy představují. K dispozici jim je staré triko a dále látky či kožešiny, které si děti mohly upravit stříháním, lepením a vázáním, podle vlastní fantazie. Dále děti měly za úkol vyrobit zbraň z jim dostupných materiálů, nebo přírodnin ze školní zahrady.

Reflexe: Aktivita byla velmi kreativní a děti byly velmi nadšeny, že mohou vyrábět dle vlastní fantazie. Některé z výrobků byly originální, někde děti spolupracovaly či vzájemně kopírovaly své výrobky. Především pro chlapce bylo zábavné vymyslet a vyrobit vlastní zbraň, pro dívky pak byla zajímavější výroba oděvu. Zbraně děti náležitě hned vyzkoušely a vedly vzájemnou debatu, či zbraň je lepší a účinnější. Na Konec aktivity jsme si prodiskutovali rozdíly mezi tehdejším a dnešním životem, převážně ve vzhledu, oblékání, stravování, ale i dalších každodenních činnostech.

Aktivita: Písnička „Běží mamut“

Motivace: Motivací byly předcházející činnosti, kdy se děti seznámily s pravěkem.

Materiál: klavír, noty, text písničky

Popis: Děti si posedají do kroužku u klavíru. Dětem prvně písničku přehrajeme a zazpíváme, poté rozebereme text, vysvětlíme si části textu, kterým děti nerozumí. Dále budeme písničkou opět hrát a zpívat. Děti se mohou postupně přidávat ke zpěvu, nebo pouze písničku poslouchat.

Reflexe: Děti písnička bavila, hodně se u ní smály. Zábavnou formou jsme zopakovali nabyté informace z celého dne.

Reflexe dne

První den byl z pohledu projektu úvodním a tomu byly uzpůsobeny i aktivity. Šlo především o seznámení dětí s tématem a stručnou historii pravěku. Děti si zopakovaly a prohloubily znalosti, které o tomto historickém období mají, především o pračlověku, jeho životě a vzhledu. Projekt jsme zahájili netradičně, kdy děti dopředu nevěděly, co bude jeho tématem, ale k tomuto se musely samy dopracovat. Děti tak nejen projevíly svou představivost, ale procvičily i svůj hmat při hledání předmětů v hlíně. Na tuto aktivitu jsem navázala povídáním, které ovšem mezi dětmi nebývá oblíbené, jelikož musí udržet pozornost a nejde o kreativní činnost. Přesto byla aktivita nutná pro další části projektu a celkové pochopení probíraného tématu. Po této aktivitě přišla kreativní část, kdy děti vyráběly oblečení a zbraně dle vlastní představivosti. Děti si odpočinuly po komunikačním kruhu, kdy musely udržet pozornost. Poslední aktivitou dne byl společný zpěv písničky, kdy účelem bylo děti naučit novou píseň, zrelaxovat je a zároveň si zopakovat základní pojmy a znalosti.

Celkově první den hodnotím kladně. Děti byly aktivní jak při diskuzích, tak dalších aktivitách. Mé očekávání o jejich znalostech bylo nižší a děti mne překvapily tím, co již znají. Také mne překvapila kreativita, zručnost a samostatnost dětí při tvorbě předmětů. Zde jsem spíše očekávala, že děti budou vyžadovat šablonu, předlohu či pomoc ze strany pedagoga.

Úterý - den 2.

Aktivita: Stavba obydlí

Motivace: Po připomenutí si informací z předchozího dne, jsme se bavili o pravěkém obydlí a jeho podobě. Děti v debatě uplatnily svou představivost.

Technika: diskuze, poznání, stavba, výroba

Materiál: Přírodniny, provázek.

Popis: Děti na základě své představivosti měly vytvořit obydlí pro pračlověka, respektive jeho zmenšený model. K výrobě jim byly dostupné přírodniny ze školní zahrady. Na závěr jsme si společně postavili společné obydlí, kde si děti mohly vyzkoušet pobyt a podmínky života v něm.

Reflexe: Děti tuto aktivitu znají z předcházejících projektů, kdy děti například tvořily příbytky pro skřítky v lese. Část dětí činnost pojala i jako výstavbu bunkru, který rády tvoří a využívají. Chtěla jsem poukázat na to, jak, z našeho pohledu, primitivní obydlí pračlověk měl a jaké těžké podmínky v něm panovaly.

Aktivita: Procházka po místní části Čekyně

Motivace: Předěslá aktivita a diskuze s dětmi.

Technika: procházka

Materiál: Reflexní vesty.

Popis: S dětmi se vydáme na procházku po místní části Čekyně, ale i na pole a do lesa. Po cestě se zastavujeme, prohlížíme okolí a hodnotíme vzhled dnešních obydlí, vesnic a měst. Dále dětem v praxi ukazujeme na rozdíly mezi současným lidským obydlím a jim již známým obydlím pravěkým. Postupně se bavíme i o dalších viditelných věcech, jak je infrastruktura, auta a moderní předměty a ptáme se, jestli tyto předměty existovaly či nikoliv. Po cestě sbíráme přírodniny, které nalezneme, a to v dostatečném množství od každého typu.

Reflexe: Děti nemají rády vycházky, proto ze začátku vyjadřovaly svou nevoli a nezáměr o aktivitu. Postupem času zjistily, že jde o jinou procházku, než na jakou jsou zvyklí a začaly se zapojovat. Děti s přehledem a jistotou rozeznávaly, jaké předměty mohly existovat a jaké nikoliv. Společně jsme se shodli na tom, že jedinou „věcí“, která existovala tehdy i nyní, je příroda.

Aktivita: Příroda smysly

Motivace: Motivací jsou předcházející aktivity, především sběr přírodnin při procházce.

Technika: experiment, zážitek, diskuze

Materiál: Přírodniny, hlína, keramická hlína, válečky, podložky, nástroje k práci s keramickou hlinou

Popis: S dětmi se posadíme do kroužku na školní zahradě a rozdáme jim podložky pro práci s předměty. Postupně si posíláme a předáváme nalezené přírodniny z procházky.

Snažíme se je pojmout všemi smysly, vyjma chuti a sluchu. Poté s dětmi probereme, která věc v přírodě nás obklopuje nejvíce, chodíme a pohybujeme se po ní. Dětem ukážeme vzorek běžné hlíny a keramické hlíny. Obě opět prozkoumáme smysly a hledáme případné rozdíly. Dále budeme pracovat pouze s keramickou hlínou, kterou rozválíme na plát a děti mohou obtiskávat nalezené přírodniny a zkoumat jejich povrch a reliéf vytvořený jimi v hlíně.

Reflexe: Hlavním výstupem aktivity je především jejich pocity, proto dostaly prostor k zamyšlení a důkladnému prozkoumání přírodnin a hlíny. Po té v rámci diskuze děti vyjadřovaly své získané vjemy z přírodniny, jejich názor na tyto předměty a hlavně dojmy z nich získané ze všech smyslů.

Reflexe dne

Podstatou druhého dne bylo nejen zopakovat již získané znalosti o pravěku, zdůraznit rozdílnost života mezi současnosti a historií, a také dětem ukázat, že v obou historických obdobích nalezneme jistou společnou „věc“ – přírodu. Vzhledem k tomu, že ne všechny děti mají blízký vztah k přírodě a jejím složkám, rozhodla jsem se touto formou ukázat, co to příroda je, co v ni nalezneme a že tyto přírodní produkty mohou být zajímavé. Děti se dozvěděly, že pračlověk měl k dispozici pouze přírodu a musel se na ni spolehnout. Přírodu proto děti zažily všemi smysly a mohli tak lépe poznávat. Také se děti seznámily s hlínou a především keramickou hlínou, se kterou v dalších dnech budou pracovat. Mohly tak poznat, jak vypadá a jaké má vlastnosti. Díky práci s ní rozvíjely jemnou motoriku, představivost a snažily se vyjádřit své myšlenky a pocity.

Druhý den hodnotím kladně. Děti se zapojily do všech aktivit dne, ale největší problém pro ně bylo udržet pozornost a soustředit se na smyslové vnímání. Měly tendenci ihned popisovat, co vidí či vnímají. Až po chvílce pochopily princip aktivity a pocity vyjadřovaly až po důkladném smyslovém seznámení se s předmětem. Tato aktivita je spíše pro starší děti, které zvládnou více udržet pozornost a hlouběji se zamyslet nad tím, co vnímají.

Středa - den 3.

Aktivita: Pohádka O Človíčkovi

Motivace: Aktivita z předcházejícího dne.

Technika: pohádka

Materiál: Televize/počítač, videonahrávka pohádky

Popis: Dětem pustíme videonahrávku pohádky O Človíčkovi, konkrétněji díl, jak si vykřesal první jiskřičku. Děti měly pohádku pečlivě sledovat a poslouchat. Poté jsme se společně bavili o tom, co viděly a o čem pohádka byla. Společnou diskuzí jsme došli k závěru, že tento díl pohádky se věnoval ohni, o kterém se dále budeme bavit. Shrneme si, k čemu pračlověk potřeboval oheň, a to nejen k úpravě potravy, ale také k vypalování sošek a dalších artefaktů z hlíny.

Reflexe: Pohádka se některým dětem líbila, pro mladší děti byla lehce složitější, ale díky diskuzi pochopily obsah a téma z pohádky vycházející. Děti samozřejmě oheň znaly, ale některé z nich nevěděly, jak se takový oheň rozdělává, a k čemu byl historicky využíván.

Aktivita: Příprava pravěké stravy

Motivace: Předcházející pohádka o človíčkovi.

Technika: vaření, opékání

Materiál: Zelenina ze zahrádky, nože, tácky, špekáčky, materiál potřebný na založení ohně.

Popis: Nejprve s dětmi sklídíme úrodu ze školní zahrady, kde pěstujeme různé druhy zeleniny. Poté děti mohly dětskými noži opracovat a nakrájet zeleninu a z kousků zeleniny vytvářely obrázky dle své fantazie. Po dokončení přípravy zeleniny jsme se přesunuli k ohništi a ukázali jsme si, jak se rozdělává oheň dnes a co k tomuto bylo potřeba v pravěku. Nakonec si děti opekly připravený špekáček nad ohněm.

Reflexe: Smyslem aktivity bylo seznámit děti se způsobem stravování v pravěku. Samozřejmě není možné vyzkoušet tehdejší stravu, především mamutí maso. Děti tak

alespoň zjistily, že pračlověk se stravoval nejen masem, ale i bylinkami nebo různými druhy rostlin a dalšími výpěstky. Druhá část aktivity byla zaměřena jak na oheň, tak na ukázkou způsobu, jak byla strava připravována. Dětem se líbilo připravovat obrázky ze zeleniny, přičemž rozvíjely představivost, ale i povědomí o barvách a tvarech. Oblíbenější částí aktivity bylo opékání a následné jezení špekáčku. Děti byly překvapeny, jak náročná byla příprava jídla v pravěku.

Aktivita: Výroba z keramické hlíny

Motivace: Navázání na aktivitu z předcházejícího dne, kdy si děti vyzkoušely práci s hlínou.

Materiál: Keramická hlína, podložky, nářadí pro práci s hlínou, šlitr

Popis: S dětmi prvně probereme smysl a význam keramiky pro pračlověka, především výrobu sošek a dalších výrobků, často určené ke zdobení a zkrášlování se. Děti měly možnost si z keramické hlíny, dle své fantazie, sošku či jiný ozdobný předmět. Pracovaly tak samostatně a pouze jim byla poskytována rada, jestliže si ji vyžádaly. Za účelem výroby, byla dětem rozdána keramická hlína a podložky. Z této hlíny pak vyráběly samotný produkt a k tomu využívaly nářadí pro práci s hlínou. Výrobek pak byl dán na místo určené k sušení keramiky a následně bude vypalován.

Reflexe: Většina dětí chtěla vyrábět sošku mamuta, který se jim pravděpodobně nejvíce na tématu zaujal. Vzhledem k tomu, že na škole funguje keramický kroužek a většina dětí jej navštěvuje, znaly techniku práce s hlínou a jednotlivé postupy. Některým dětem jsme musela postup připomenout a případně poradit během tvorby. Děti, které kroužek keramiky nenavštěvují, neznaly techniku a pomoc jim musela být intenzivnější. Výsledkem jsou kreativní díla, která ukazují, jak si děti představují pravěk. Práce s hlínou pomohla rozvíjet haptiku a jemnou motoriku dětí, ale také se díky tomu zrelaxovaly a měly možnost vzájemně komunikovat mezi svými kamarády.

Reflexe dne

Třetí den projektu se děti věnovaly dvěma důležitým tématům – významu ohně pro pračlověka a výrobě keramických výrobků. Pro děti bylo zajímavé především praktické

tvoření a možnost si vše samy vyzkoušet. Tím děti lépe pochopí jak praktické fungování, tak teoretické znalosti. Nejlepší aktivitou dne bylo opékání špekáčků, kdy si děti vzájemně dělaly srandu, že jde o pravého mamuta. Spontánně si děti začaly hrát na pračlověka a lovení mamuta. Zpracování zeleniny zvládly děti na výbornou a ukázaly tak svou kreativitu a dovednosti. Překvapilo mne, jak jsou některé děti samostatné.

Čtvrtek – den 4.

Aktivita: Poznávání přírodních barev

Motivace: Motivací bude pohádka O Pavlu barvířovi z knihy Pohádky z Ementálu. (Novotný, 2006, str. 86 – 97)

Technika: experiment

Materiál: pohádková kniha, přírodniny, karton,

Popis: Nejprve dětem přečteme pohádku, která pojednává o pračlověkovi a o tom, jak objevil barvy. Děti tak projdou školní zahradu a budou hledat a objevovat různé přírodniny, které by mohly barvit. Třením dané přírodniny na karton uvolní barvu a tak jej obarví. Vytvoří si tak širokou paletu barev a poté se budeme bavit o tom, z čeho která barva pochází a jaké barvy například chybí nebo kterých je v přírodě nejvíce.

Reflexe: Tato aktivita byla pro děti zajímavá a samy byly překvapeny z toho, co vše v přírodě barví. Také byly překvapeny, že některé, pro ně běžné barvy, jako například modrá, je v přírodě poměrně málo a je těžké ji získat. Také se velmi líbilo, že jim známé přírodniny barví a měly radost z toho, že mohou samostatně kreativně vytvářet.

Aktivita: Malby na stěnu

Motivace: Předcházející aktivita spojena s barvami a debata o pravěkém umění.

Technika: diskuze, kresba

Materiál: Křídly, voda, štětce, přírodniny, mouka, tác

Popis: S dětmi prvně prodiskutujeme, jak v pravěku lidé vytvářeli umění a rozdílné techniky oproti dnešku. Dozví se, že tehdy například neexistoval papír a tužka, ale pralidé malovali na stěny jeskyní. Poté, v praktické části aktivity, si děti mohou vyzkoušet různé

techniky malování, především na zeď a na chodník. Nejprve mohou vyzkoušet křídly, které mají nahrazovat tehdejší uhlíky z ohnišť. Dále mohou pracovat s vodou, štětci a prsty, kdy budou na chodník malovat dle vlastní představivosti. Poslední možností kresby je kresba prstem do mouky vysypané na tácu.

Reflexe: Děti rády projevily svou kreativitu, kdy nejoblíbenější technikou bylo kreslení vodou. Rovněž se jim líbilo kreslení do mouky, která je svou strukturou uklidňovala a poskytla příjemný hmatový zážitek. Vedle kreslení s křídou si děti mohly vyzkoušet i kreslení uhlíky z ohniště, které vzniklo předcházející den. Tvořily jedinečnou kresbu, o které věděly, že není trvalá a časem dílo zmizí. Kreslení uhlíkem nebylo příliš vhodné, jelikož na betonovém chodníku nebyly kresby dostatečně zřetelné oproti malování křídou.

V diskuzi se dozvěděly, že typickým motivem pro pračlověka byl jeho život, víra a způsob lovu. Tyto témata ovšem pro děti byly příliš složité a tak kreslili jednoduché obrázky dle vlastní fantazie. Část dětí se držela pravěkého tématu, část tvořila například stopy rukou.

Aktivita: Rytina do keramiky

Motivace: Předcházející venkovní aktivita.

Technika: rytina do keramické hlíny

Materiál: Keramická hlína, podložky, válečky, náradí na práci s keramickou hlínou

Popis: S dětmi si připomeneme přecházející aktivitu a její dočasnost. Na základě toho si vytvoříme rytinu, která již bude trvalá a bude zachycovat obdobné výjevy ze života. S dětmi vyválíme plát z keramické hlíny, do kterého budou děti s pomocí nástrojů vyrývat obrazce s pravěkou tematikou. Děti upozorníme na specifika techniky, hlavně na potřebu jemné práce a použití malého tlaku při práci s nástroji. Po vyrytí necháme keramický výrobek usušit a následně bude vypálen. Po vypálení, tedy s časovým odstupem, budou děti výrobky zdobit pomocí hlinité engoby.

Reflexe: Oproti předcházející aktivitě děti uvítaly možnost zvěčnit své výtvořiny. Práce s keramickou hlínou je nejen bavila, ale rozvíjela jejich jemnou motoriku a haptiku. Výrobky děti pojaly především na téma lovu mamuta nebo zobrazení samotného mamuta. Dodržovaly rovněž radu, že mají rýt jednoduchým způsobem tak, aby po vysušení a

vypálení keramiky, byly jejich rytiny dostatečně zřetelné. Překvapila mne šikovnost a kreativita dětí, kdy obrázky byly pěkně propracované. Také šel vidět zájem dětí o práci s keramickou hlinou a jejich předcházející zkušenosti, jak ze společné aktivity, tak z kroužku keramiky.

Reflexe dne

Tématem dne bylo umění v pravěku, které bylo pro pralidi důležité. Děti si tak prvně mohly vyzkoušet, s jakými barvami se pračlověk mohl setkat a mohl tak tvořit své malby. Samotné techniky tvorby byly zvoleny rozmanitě tak, aby si děti mohly vyzkoušet co nejvíce z nich a to zábavným způsobem, který pro ně bude zajímavý. Mohly tak vyzkoušet jak dočasné, tak trvalé způsoby zachycení svých představ. Větší oblibu měla práce s keramikou, která pro děti byla přitažlivější, a lépe se jim s ní pracovalo.

Pátek – den 5.

Aktivita: Po stopách lovců mamutů

Motivace: Veškeré aktivity v rámci projektu.

Technika: procházka, výlet, exkurze

Materiál: Reflexní vesty, pití, svačina.

Popis: Po teoretickém i praktickém nabytí znalostí se s dětmi vydáme do prostředí naleziště v Předmostí. Projdeme si část naučné stezky, která je zmíněna v teoretické části práce. Vzhledem k přerušení stezky v důsledku stavby dálnice, projdeme pouze její část, která je z Předmostí dostupná. Na stezce se budeme zastavovat na jednotlivých stanovištích a seznamovat se s daným místem či tématem. Navštívíme Památník lovců mamutů, kde děti mohou pozorovat skutečné pravěké nálezy. Dále navštívíme „bludný“ kámen, pod kterým bylo objeveno veliké pravěké pohřebiště. Následně se zastavíme u kresby pravěké kostry, která na chodníku ukazuje, jak byli pralidé pohřbeni a jakou měli zhruba tělesnou strukturu. Cestou dále odbočíme ze stezky a navštívíme jeskyni v místě tehdejší Skalky, která byla pravěkým sídlištěm. Poslední zastávkou bude Základní škola Jana Amose Komenského v Předmostí, kde shlédneme fotografie z původního školního muzea a části archeologického výzkumu v Předmostí. V případě zpřístupnění muzea zde proběhne výukový program pro předškolní vzdělávání.

Reflexe: Dětem se výlet do míst naleziště líbil a ocenily, že mohly na vlastní oči vidět místa, o kterých jsme se v projektu bavili. Také byly nadšeny, že mohly vidět skutečné kosti pravěkých zvířat a hlavně mamuta. Také se jim líbila jeskyně, ale dle jejich slov si nedovedou představit, že by v ní měly žít, jelikož v ní je tma a zima. Část dětí projevila lítost nad uzavřeným školním muzeem, které by rády navštívily.

Aktivita: Reflexe projektu s dětmi

Motivace: Motivací jsou veškeré aktivity spojené s projektem.

Technika: Diskuze s dětmi.

Materiál: Žádný

Popis: S dětmi si sedneme do kruhu na školní zahradě. Popovídáme si o celém projektu, co se jim líbilo či nelíbilo. Také jsme diskutovali nad tím, co děti bavilo, nebavilo nebo kterou aktivitu by rády vypustily.

Reflexe: Dětem se projekt velmi líbil, především práce s keramikou a výlet do Předmostí. Naopak nejméně se líbilo povídání, kdy se musely soustředit na nové informace.

Reflexe dne

Výlet se dětem velmi líbil a byl vhodným zakončením projektu. Děti byly nadšeny, že mohou vidět v praxi část věcí, o čem jsme se celou dobu bavili. Jediným mínusem dne byla absence návštěvy muzea a výukového programu v něm. Podle hodnocení dětí se celý projekt líbil a byly rády, že se dozvěděli něco nového pomocí různých aktivit. V budoucnu by rády děti navštívily znovuotevřené muzeum a případně i zbytek naučné stezky.

Závěr

V této bakalářské práci jsem vytvořila výukový projekt pro předškolní vzdělávání, který může využít jakákoliv mateřská škola, rodiče či veřejnost.

V teoretické části jsem nejprve popsala Rámcově vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, rozvoj dítěte předškolního věku, keramiku a stručně i historii Předmostí a život pravěkých lidí.

Dále jsem vytvořila výukový projekt, který jsem následně realizovala v Mateřské škole v Čekyni. Pro tento projekt jsem vytvořila soubor didaktických materiálů a aktivit, které jsem při výuce využila. Při realizaci projektu jsem zjistila, že děti mají velmi malé povědomí o pravěku, ale i celkově historii. Myslím si, že by se děti již od předškolního věku měli seznamovat s historií a tím, jaký byl život dříve.

Základem celého projektu, bylo propojení dětí s přírodou a historií, především pomocí smyslů. K tomu sloužily praktické a výtvarné činnosti realizované dětmi samotnými. Díky těmto praktickým aktivitám si děti upevnily své teoretické znalosti.

Na základě provedeného projektu, zkušeností s ním a reakcí samotných dětí, uvažuji dále o přepracování a rozšíření projektu na delší časové období. Děti by se více s tématem dozvěděli o pravěku.

Bakalářská práce může být přínosem nejen pro mateřské školy spadající pod Základní školu JAK Přerov, která se profiluje zaměřením na pravěk, ale také dalším mateřským školám, která téma zajímá. Didaktický materiál a aktivity mohou také využít rodiče s dětmi, kteří chtějí své děti zábavnou formou rozvíjet.

Seznam odborné literatury

- BECVÁŘOVÁ, Zuzana. *Současná mateřská škola a její řízení*. 1. vydání. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-537-7.
- BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. *Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. 2. vydání. Ilustroval Richard ŠMARDA. Brno: Edika, 2015. Moderní metodika pro rodiče a učitele. ISBN 978-80-266-0658-1.
- BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. *Rozvoj grafomotoriky: jak rozvíjet kreslení a psaní*. Brno: Computer Press, 2006. Dětská naučná edice. ISBN 80-251-0977-1.
- BELZ, Horst a Marco SIEGRIST. *Klíčové kompetence a jejich rozvíjení: východiska, metody, cvičení a hry*. Vyd. 3. Přeložil Dana LISÁ. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0846-4.
- BYTEŠNÍKOVÁ, Ilona. *Komunikace dětí předškolního věku*. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3008-0.
- ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7.
- ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika: lexikon výukových a hodnoticích metod*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3450-7.
- FICHNOVÁ, Katarína a Eva SZOBIOVÁ. *Rozvoj tvořivosti a klíčových kompetencí dětí: náměty k RVP pro předškolní vzdělávání*. Vyd. 2. Přeložil Hana VAŇKOVÁ. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0195-3.
- KLÍMA, Bohuslav. *Lovci mamutů z Předmostí*. Praha: Academia, 1990. Památky naší minulosti.
- KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola*. Praha: Grada, 2008. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1568-1.
- KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4435-3.
- KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 80-210-4142-0.
- MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-039-5.
- MAREŠ, Jiří. *Pedagogická psychologie*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0174-8.

- NELEŠOVSKÁ, Alena. *Pedagogická komunikace v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-0738-1.
- NOVOTNÝ, David Jan. *Pohádky z ementálu*. Praha: Nakladatelství Brána, 2017. ISBN 978-80-7243-940-9.
- OPRAVILOVÁ, Eva. *Předškolní pedagogika*. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5107-8.
- PIAGET, Jean a Bärbel INHELDER. *Psychologie dítěte*. Přeložil Eva VYSKOČILOVÁ. Praha: Portál, 2014. Klasici. ISBN 978-80-262-0691-0.
- PLACÁKOVÁ, ETA a kol. *Keramika II figurky*. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-1414-0.
- PRÁŠILOVÁ, Michaela. *Projektování v mateřské škole*. Olomouc: Hanex, 2004. ISBN 80-85783-44-4.
- PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.
- RŮŽIČKA, Radomír. *Cvičení k posílení smyslů*. Hradec Králové: Svítání plus, 2002. ISBN 80-866-0101-3.
- SCHENK, Zdeněk a Marta JANDOVÁ. *Od lovců mamutů k cihle: osud světoznámé archeologické lokality Předmostí a příběh hrobu, který ji proslavil : 30.1.-30.4.2015*. Přerov: Statutární město Přerov, 2015. ISBN 978-80-906145-2-9.
- SKUTIL, Martin. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-778-7.
- SUCHÁNKOVÁ, Eliška. *Hra a její využití v předškolním vzdělávání*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0698-9.
- ŠAFRÁNKOVÁ, Dagmar. *Pedagogika*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing, 2019. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5511-3.
- ŠČERBOVÁ, Jitka. *Keramika od jara do zimy*. Praha: Grada, 2013. Šikovné ruce. ISBN 978-80-247-4523-7.
- ŠIKULOVÁ, Renata, Ivana BRTNOVÁ ČEPIČKOVÁ a Iva WEDLICHOVÁ. *Kapitoly z předškolní pedagogiky I*. V Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 2005. ISBN 80-7044-685-4.
- ŠIKULOVÁ, Renata. *Kapitoly z předškolní pedagogiky II*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 2006. ISBN 80-7044-825-3.
- ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled vývojové psychologie*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. ISBN 978-80-244-2141-4.

ŠMELOVÁ, Eva a Michaela PRÁŠILOVÁ. *Didaktika předškolního vzdělávání*. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1302-4.

ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Průvodce dětským světem*. Praha: Grada, 2008. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-1907-8.

ŠVEHLÁKOVÁ, Eliška. *S lovci mamutů: etapová hra*. Brno: Mravenec, 2014. Etapová hra. ISBN 978-80-87447-35-2.

UŽDIL, Jaromír. *Čáry, klikyháky, paňáci a auta: výtvarný projev a psychický život dítěte*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-599-7.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

VALENTA, Josef. *Pohledy: projektová metoda ve škole a za školou*. Praha: IPOS ARTAMA, 1993. ISBN 80-7068-066-0.

VONDRUŠKOVÁ, Alana a kol. *Keramika I., bez hrnčířského kruhu*. Praha: Grada Publishing, 2004. ISBN 80-247-0889-2.

VONDRUŠKOVÁ, Alana a kol. *Keramika III, reliéfy*. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 978-80-247-1638-1.

ZORMANOVÁ, Lucie. *Výukové metody v pedagogice: tradiční a inovativní metody, transmisivní a konstruktivistické pojetí výuky, klasifikace výukových metod*. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4100-0.

Internetové zdroje

GOŠOROVÁ, Věra. *Keramika* [online]. RVP.CZ. 11. 04. 2011 [cit. 2021-06-24].

Dostupné z: https://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogicky_lexikon/K/Keramika

KRETKOVÁ, Hana. *Projektová metoda pomáhá snadněji a účelněji dosahovat cílů stanovených v RVP*. [online]. RVP.CZ. 22. 09. 2006 [cit. 2021-06-24]. Dostupné z:

<https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/922/projekty-v-praci-materskych-skol.html/>

O projektu [online]. Mamutov.eu. [cit. 2021-05-17]. Dostupné z:

<http://www.mamutov.eu/index.php?page=o-projektu>

Pottery for Kids: How do kids benefit from pottery? [online]. The Ceramic School. [cit.

2021-06-24]. Dostupné z: [https://ceramic.school/pottery-for-](https://ceramic.school/pottery-for-kids/?fbclid=IwAR1yDk5YZNzTmcCLV_F0CJYIErYY11Qn_j3Jxa7RUVRTzH5eI-J9p2p6qwl)

[kids/?fbclid=IwAR1yDk5YZNzTmcCLV_F0CJYIErYY11Qn_j3Jxa7RUVRTzH5eI-J9p2p6qwl](https://ceramic.school/pottery-for-kids/?fbclid=IwAR1yDk5YZNzTmcCLV_F0CJYIErYY11Qn_j3Jxa7RUVRTzH5eI-J9p2p6qwl)

VÚP Praha. *Projektování, plánování v rámci třídního plánu* [online]. RVP.CZ. 26. 07. 2005 [cit. 2021-06-24]. [Dostupné z: https://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/264/projektovani-planovani-v-ramci-tridniho-planu.html/](https://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/264/projektovani-planovani-v-ramci-tridniho-planu.html/)

Vývoj dítěte od 3 do 6 let – část I. – Vnímání [online]. Raabe.cz. [cit. 2021-05-15].
Dostupné z: <https://www.raabe.cz/blog/vyvoj2>

Vývoj dítěte od 3 do 6 let – část II. – Kresba a řeč. [online]. Raabe.cz. [cit. 2021-05-15].
Dostupné z: <https://www.raabe.cz/blog/vyvoj2>

Ostatní zdroje

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. 1. vydání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2018. 48 s. [cit. 2021-06-03]. ISBN 80-87000-00-5.
Dostupné z: http://www.vuppraha.rvp.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf

Seznam příloh

Příloha A – Píseň Běží mamut

Příloha B – Pravěká první písmena

Příloha C – Pravěké domino

Příloha D – Pravěký dobble

Příloha E – Obrázky z vybraných aktivit

Přílohy

Příloha A – Píseň Běží mamut

Běží mamut

C C C C

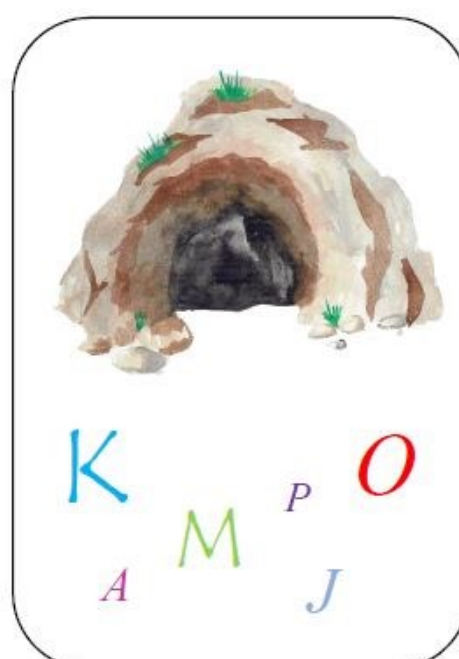
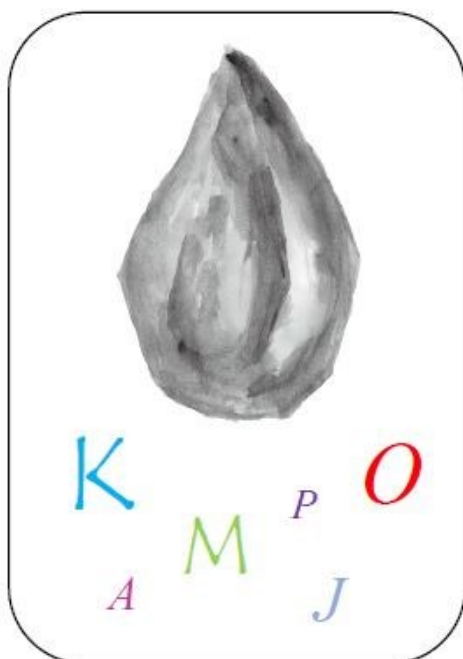
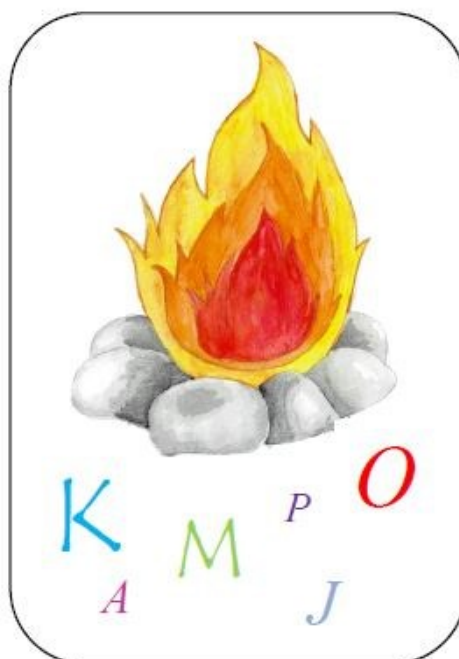
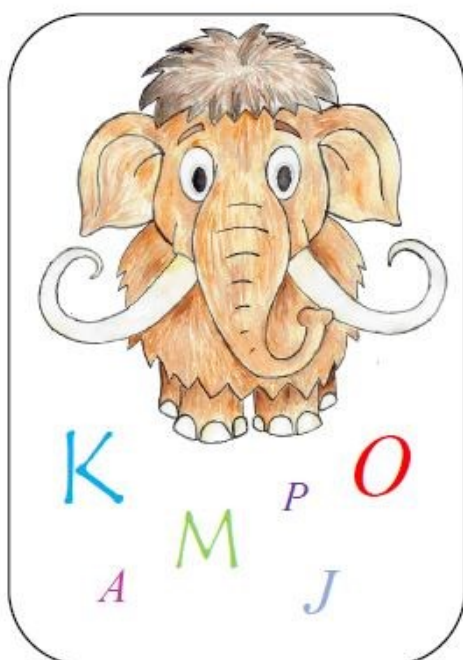
Vpra - vě - ku je dě - sná psi - na, ví to kaž - dý muž i že. na.
Pra - člo - věk si šou - lí hlí - nu, chce zní soš - ku ve - nu - ši - nu.
Bě - ží ma - mut bě - ží bě - ží, pra - člo - věk ho chy - tí stě - ží.
Vět - vič - ky si nas - klá - da - jí, jis - kru šu - trem vy - kře - sa - jí,
Na o - heň si ma - so da - jí, všich - ni zto - ho ra - dost ma - jí.

5 F C G C

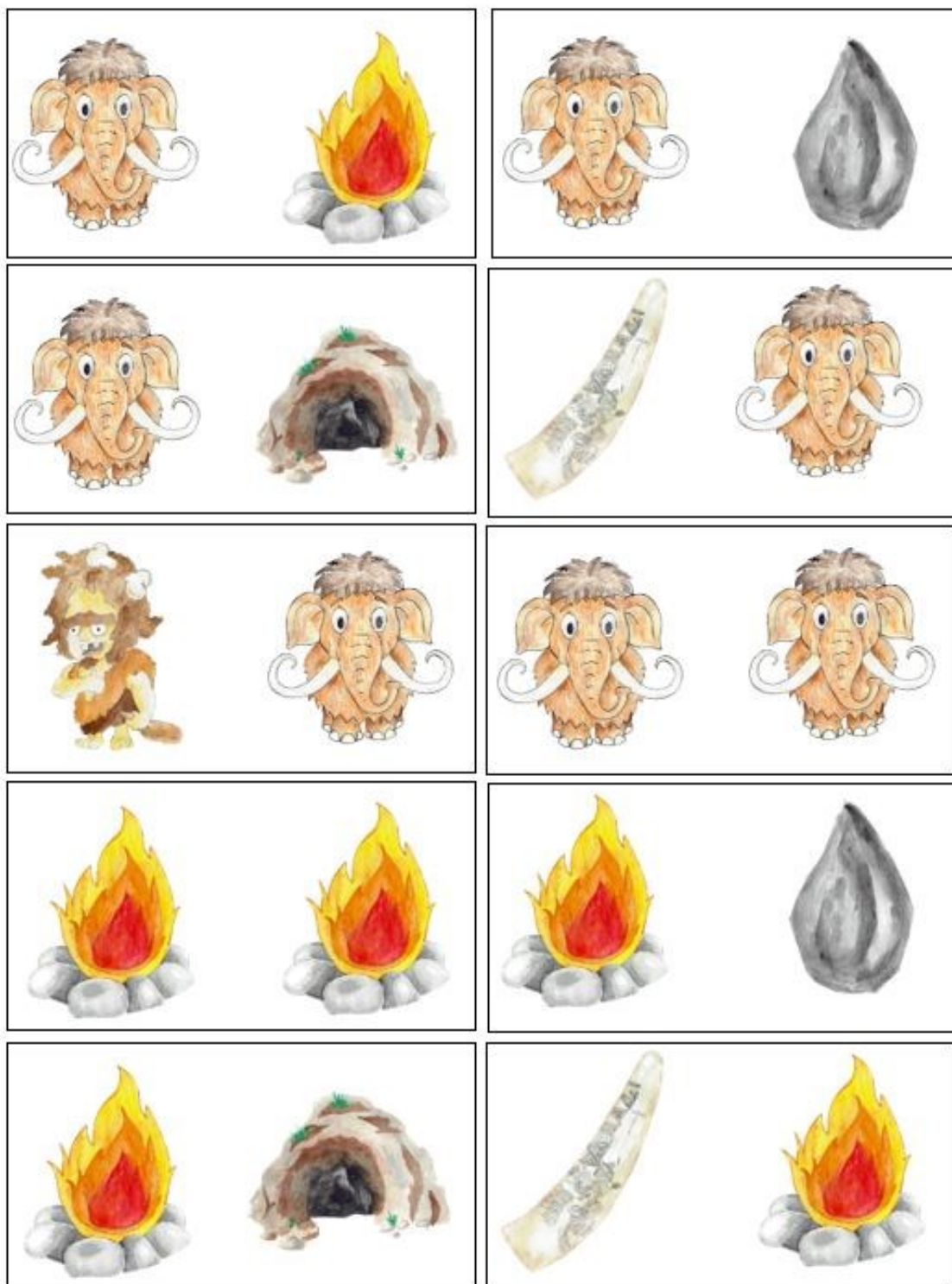
Pra - li - di jim ří - ká - me, hrát si na ně bu - de - me.
Pra - že - na pak vjes ky - ni, ma - lu - je si na stě - ny.
Vez - me na něj pa - zour - ky a má ob - ěd do chvil - ky.
už plá - po - lá pla - mí - nek, vznik - ne zně - ho o - hý - nek.
U o - hýn - ku si tan - čí, o - pé - ka - jí si kan - čí.

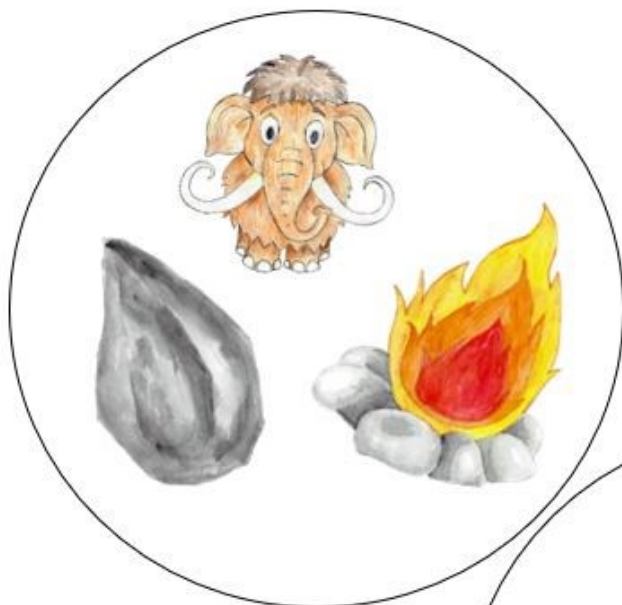
Příloha B – Pravěká první písmena

Příloha C – Pravěké domino

Příloha D – Praveký dobble

Příloha E - Obrázky z vybraných aktivit

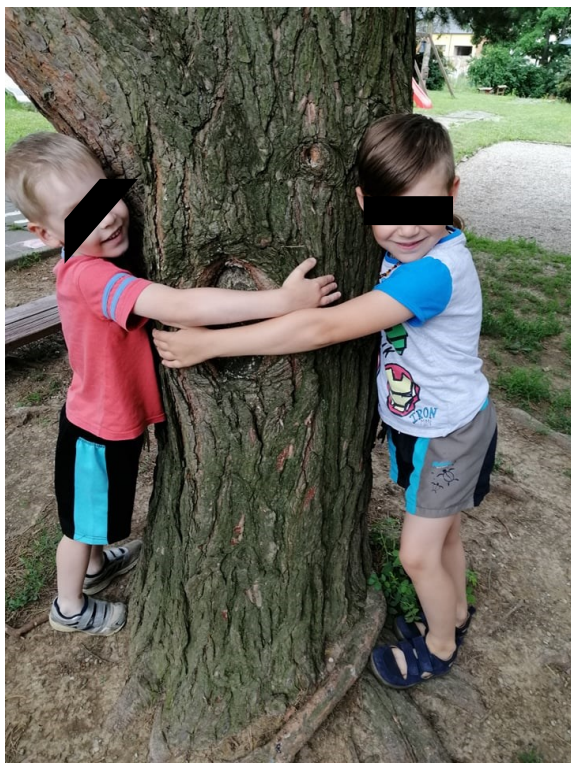
Skládání pexesa s mamutem

Kreslení vodou

Kreslení křídou

Poznávání přírody

Stavba pravěkého obydlí

Výroba keramiky

Keramický výrobek

Tvoření ze zeleniny

Výrobky ze zeleniny

Opékání špekáčků

Procházka po místní části

Výlet do Předmostí